

Het Rijksmuseum in het Trippenhuis, 1814–1885 (VI)*: Beveiliging tegen brand en diefstal en twee enquêtes van de National Gallery in Londen

Brand

Brand in het Trippenhuis! Een spookbeeld, erger nog dan de ramp in Rotterdam, waar op 16 februari 1864 het vijftien jaar oude Museum Boymans uitbrandde, waardoor driehonderd schilderijen en veel tekeningen verloren gingen. Als men bedenkt hoe brandbaar het in de loop der jaren steeds voller geworden en door houten schotten in steeds kleinere compartimenten verdeelde Trippenhuis was met z'n gevaarlijke rookkanalen en z'n bewoners die 's nachts met een kaars of petroleum lamp in de weer waren, dan mag het misschien geen wonder maar toch zeker wel een geluk worden genoemd, dat het vuur daar nooit een kans heeft gekregen. Natuurlijk was er een brandbeveiliging, een goede zelfs, maar die was slechts opgewassen tegen een allereerste begin van brand.

In 1822 had Apostool een ingenieus gebruik gemaakt van de grote loden regenwaterbak, die zich vanouds als waterreservoir bevond op de hoogste zolder. De blikslager en zinkbewerker J. M. Schiltz had hij daaraan een zinken buis laten maken, die over de zolder naar de achtergevel liep en vandaar buitenlangs naar de grond. Op elke verdieping waren aftakkingen met kranen aangebracht¹. Dit systeem heeft jarenlang gefunctioneerd en werd in 1874 nog verbeterd².

Pieneman, die Apostool in 1844 opvolgde als directeur en toen het wat ingedutte museum krachtadig tot de orde riep, liet de generale

brandmeester van Amsterdam een onderzoek instellen. Deze rapporteerde in 1845, dat er in de stad nauwelijks een gebouw zou zijn te vinden brandgevaarlijker dan het Trippenhuis. Er zou ondermeer iets gedaan moeten worden *aan de schoorsteen welke midden in het gebouw is aangebracht en welke verborgen in een der houten colommen van de bibliotheek des Instituuts de vermoedelijke oorzaak is, dat men in deze zaal gedurig rook en vuurdamp opmerkt*³. Naar aanleiding van dit rapport werden twee kleine brandspuiten aangeschaft, die in 1859 weer zijn afgeschaft, omdat de stadsbrandweer voortaan paraat zou zijn. De hoofdwacht was gevestigd op 200 meter van het museum. Sinds 1877 beschikte men over een telegrafische verbinding⁴. Voordien gold de regel, dat het met de brandwacht belaste museum personeel dat door het brandreglement was geïnstrueerd, voorzover niet inwonend, buiten de diensturen per rijtuig werd opgehaald. Om in geval van nood de *Nachtwacht* en Van der Helsts *Schuttersmaaltijd* te kunnen redden, werd in 1881 een borstwering onder een raam op de eerste verdieping demontabel gemaakt en werd een hijsinstallatie aangebracht⁵. Deze voorziening zou trouwens toch nodig zijn bij het aanstaande transport van de grote schilderijen naar het nieuwe museumgebouw aan de Stadhouderskade. Sinds 1863 was het Trippenhuis gedurende een aantal jaren blootgesteld aan een externe bedreiging, die veel zorgen baarde. De

grossier in olie J. H. de Boer, gevestigd in een pand op zes huizen afstand van het museum, was met zijn tijd meegegaan en had de sinds 1859 geëxploiteerde petroleum aan zijn handel toegevoegd. In januari 1864 bezat De Boer een voorraad van 500 vaten. De Raad van Bestuur drong er herhaaldelijk bij B. & W. van Amsterdam en bij het eigen departement op aan, dat dit gevaarlijke depot zou worden verwijderd, maar er gebeurde niets. In december van dat jaar werd er pal voor het Trippenhuys een zwaar beladen beurtschip afgemeerd met grote kisten waarop *zundwaaren* stond. De rest van de lading bleek uit petroleum te bestaan. Het museum haalde er de politie bij, die het schip liet verplaatsen tot voor het pand van De Boer. Men kan zich voorstellen, dat de Raad helemaal ten einde raad was toen begin 1865 bleek, dat De Boer nota bene vergunning tot opslag had verkregen. Pas in 1868 bestemde de stad twee terreinen aan de Amstel en het IJ tot opslagplaats voor petroleum en daarmee was althans dit gevaar geweken⁶.

Loos alarm was er in 1854 toen een lid van de Akademie in de hitte van de strijd tussen Akademie en Museum om het bezit van de Rembrandtzaal een schoorsteenbrandje fingeerde⁷.

In 1870 publiceerde *De Nederlandsche Spectator* (nr. 7, 12 februari, t.o.p. 58) een spotprent (afb. 1), met de pen op een lithosteen getekend door J. M. Schmidt Crans (1830–1907), getiteld *Hoe de kunstschaten onzer musea verzorgd worden (historiesch)*. Voor de *Nachtwacht*, die door een geweldige rookwolk wordt bezwakt, doen twee zaalwachters dienst; de ene zit te dutten terwijl de andere in de potkachel pookt. *Twee oppassers, die het sfumato¹ met het fummicato² verwarren. ¹Dommelige, vaporeuse wijze van schilderen. ²Het beroekte.* luidt het onderschrift. De plaat, die – overigens zonder dat er sprake lijkt te zijn van een werkelijk verband met dit oude thema – herinnert aan Hogarths prent *Time smoking a picture* (1761)⁸, geeft blijkens het tussen haakjes toegevoegde *historiesch* een ware gebeurtenis weer, waarover in genoemd weekblad evenwel niets naders werd bericht.

Aan rokende kachels was de Raad wel gewend maar soms leek er echt gevaar te dreigen, zoals op 28 februari 1880 toen 's morgens om 11 uur de brandweer werd gealarmeerd omdat door een lek in de schoorsteen de museumzalen geheel in rook waren gehuld. De *Nederlandsche Kunstbode* van 6 maart wijdde er een kort berichtje aan.

Diefstal

Eenmaal heeft een zaalwachter misbruik gemaakt van zijn vertrouwenspositie. Het betrof H. W. Lentkoop die, drie maanden na zijn benoeming tot oppasser, op 25 augustus 1843 het portretje van *Willem Hadriaan van Nassau met zijn gezin* door Gerard Hoet (inv.nr. A 163) ontvreemde uit een kastje, waarvan hij de sleutel had. Het schilderijtje werd spoedig teruggevonden. Lentkoop kreeg vijf jaar gevangenis⁹.

In 1844 liet Pieneman 62 kleine schilderijen ter beveiliging vasthechten aan de muren, ofschoon artikel 16 van het brandreglement dit hem verbood. Bij *De heilige familie* door Adriaen van der Werff (inv.nr. A 468), welk schilderij dan ook niet tot de allerkleinste behoort, was deze maatregel niet genomen. Op 18 maart 1859 tussen 11 en half 12 werd dit kunstwerk uit de lijst gehaald. Het hing in de kleine achterste zaal op de tweede verdieping (thans Bilderdijskamer). Er waren die morgen ongeveer veertig bezoekers geweest, waaronder enige vreemdelingen. Drie kopiisten, die in de aangrenzende zalen bezig waren geweest, hadden niets gemerkt. Het schilderij werd twee maanden later in Londen door de politie opgespoord en op 21 mei terugbezorgd met slechts een lichte beschadiging in de vernis. Dit geval was aanleiding om nu ook de wat grotere formaten aan de muren te bevestigen en de kleinste aan de achterkant te voorzien van ijzeren banden, die aan elke kant met drie schroeven in de lijst waren bevestigd¹⁰.

De Engelse enquêtes

Tweemaal, in 1850 en 1853, heeft de Engelse regering vragenlijsten gestuurd aan de voornaamste nationale musea in Europa. De vragen hielden verband met problemen, waarmee de National Gallery in Londen had

Afb. 1. J. M. Schmidt Crans, *Hoe de kunstschaten onzer musea verzorgd worden*. Spotprent in *De Nederlandsche Spectator* van 12 februari 1870.

te kampen. De antwoorden van de Raad van Bestuur geven een vrij gedetailleerd beeld van een aantal aspecten van het beheer van het Rijksmuseum in het midden van de negentiende eeuw (zie Bijlage 1 en 2). De National Gallery¹¹ was gesticht in 1824 en was in 1838 van een pand aan Pall Mall verhuisd naar het huidige museumgebouw aan Trafalgar Square, dat aanvankelijk met de Royal Academy werd gedeeld. Daar, in het centrum van de stad, had men veel last van luchtvervuiling, de befaamde 'smog'. William Seguer, de eerste conservator, placht de schilderijen als volgt te onderhouden: hij wreef ze op met een zakdoek, waste ze af met water, droogde ze, zette ze in de olie en verniste ze met een

mengsel van vernis en olie. Twintig jaar lang waren de kunstwerken op deze manier behandeld toen Seguer in 1843 stierf. Hoe vaak elk stuk in die periode onder handen was genomen is onbekend maar het vuil uit de lucht, dat door de aanwezigheid van de talrijke bezoekers (vaak met natte, wasemende jassen aan) tot in alle hoeken van het museum werd verspreid, hechte zich al na korte tijd opnieuw aan de gereinigde schilderijen, en dan kregen ze opnieuw een beurt. De olie, die er dan weer op werd gesmeerd, donkerde spoedig na en zo hadden de meeste schilderijen een dikke donkere laag vernis gekregen, die door de jaren heen was ontstaan en waar het publiek aangewend was geraakt. Men dacht, dat zo'n

donkere toon karakteristiek was voor werk van oude meesters.

Charles Lock Eastlake, die Seguier opvolgde, besloot verandering te brengen in deze uitzichtloze toestand. In 1845 kreeg hij toestemming van de Trustees, de beheerders van het museum, om de donkerste schilderijen te laten schoonmaken. Dit leidde tot een storm van protest van de kant van het publiek. Er verschenen ingezonden brieven in *The Times*, waarvan vooral die van John Ruskin (1819–1900), die in januari 1847 verscheen, nog altijd lezenswaard is. In het Lagerhuis, waar de kwestie herhaaldelijk aan de orde kwam, werd het idee gelanceerd de schilderijen tegen vervuiling te beschermen met glas. Eastlake, die eind 1847 ontslag had genomen, maakte deel uit van de commissie die zich in 1850 op dit gebied nader oriënteerde en een rapport uitbracht ten gunste van bescherming door glas, ofschoon uit de gehouden enquête was gebleken, dat alleen het museum in Dresden op grote schaal glas toepaste.

De Raad van Bestuur had de Engelse vragenlijst begin juni 1850 in vertaling van het ministerie ontvangen en leverde nog diezelfde maand de antwoorden in, waarvan afschrift werd gehouden (Bijlage 1)¹². In de begeleidende brief maakte de Raad meteen van de gelegenheid gebruik om aan te dringen op beantwoording van brieven, waarin werd verzocht de tweede opzichter H. A. Klinkhamer te benoemen op de door de dood van G. Lamberts vrijgekomen post van eerste opzichter en W. J. M. Engelberts aan te stellen als opvolger van Klinkhamer: *Het groote en voorname doel dezer vragen schijnt te zijn om de schilderijen toch wel en zuiver, met een woord goed en vrij van ongemak te bewaren.*

De algemeene proefondervindelijke goed bevonden maatregel is zoo min mogelijk schilderijen aan te raken, veel min schoon te maken; hiertoe wordt een gedurig toezigt en zorg vereischt vooral bij het copieeren en op de publieke dagen; de onder directie is hiertoe zoo zij bestaan heeft onmisbaar. Het is hier om dat wij bij deze gelegenheid de vrijheid nemen Uwe Exc. dringend te verzoeken dat spoedig gevold worde gegeven aan ons schrijven van 2, 10 en

22 Mei en dienovereenkomstig de betrekking van eersten en tweeden opzichter aan 's Rijks museum, die met het bewaren van zoo kostbare stukken in volkomen verband is, volgens onze voordragt mag vervuld worden. Het antwoord op de vragen 7–9 (welke ervaring heeft men met achter glas geplaatste schilderijen?) betrof *De avondschool* van Gerard Dou (inv.nr. A 87), het enige achter glas geplaatste schilderij. Deze glasruit diende niet om vuil te weren maar om dit wereldberoemde wonderwerk te beschermen tegen nagels van al te vrijmoedige wijsvingers. Glas was wel eens gebruikt in het prentenkabinet. Nadat de schilderijen van moderne meesters, die in het prentenkabinet hingen, in 1839 waren overgebracht naar Haarlem, had Apostool in navolging van de Bibliothèque Nationale in Parijs een selectie van de meest gevraagde prenten ingelijst achter glas opgehangen om te voorkomen, dat ze te vaak ter hand werden genomen. Van Eynden en Van der Willigen schreven hierover in 1840: *Uit 's Rijks Museum te Amsterdam, zijn mede de schilderijen door nog levende Meesters, naar het Paviljoen te Haarlem overgebracht, en men heeft, in plaats dier stukken, gesteld een aantal der belangrijkste, fraaiste en kostbaarste, meest geëteste, Prenten, in lijsten met glazen, door Marc. Antoon, Rembrandt, Potter, A. van de Velde, Corn. Visscher en A. Durer, alsmede het hoogst zeldzaam, misschien eenig Prentje, door den beroemden Czaar Peter zelf geëst, in zijn logies- en slaapkamer op de Werff van de Oost-Indische Maatschappij, in 1698, volgens deze, op hetzelfde geschrevene aantekening van A. Schoonebeek. Dit Prentje stelt voor de Christelijke Godsdienst, staande op de Turksche halve maan*¹³. In 1845 liet Pieneman, bevreesd voor verstikking en verwerking, deze prenten weer opbergen in portefeuilles¹⁴. Vraag 10 (wat voor soort vuil is aangetroffen?) – de vraag waar de hele enquête om draaide – wees de Raad, die kennelijk volstrekt onbekend was met de situatie in de National Gallery, als impertinent van de hand. De Raad beantwoordde de vragen niet alleen voor het Rijksmuseum maar ook voor Paviljoen Welgelegen te Haarlem. Het dagelijks beheer van dit museum, waarvan de

geschiedenis buiten het bestek van deze reeks artikelen valt, was aan de Raad opgedragen. Volledigheidshalve is het gedeelte van beide enquêtes, dat over het Paviljoen gaat, hier ook afgedrukt.

De beroering die op het eind van de jaren veertig over het beheer van de National Gallery was ontstaan, was met het onderzoek van 1850 niet afgelopen en zou nog maar het voorspel blijken te zijn van wat de Trustees verder nog te wachten stond. Behalve op de kwestie van de vervuiling had de kritiek zich van het begin af aan ook gericht op de manier van schoonmaken en restaureren (ten onrechte werd beweerd, dat de restaurator daarin te ver ging), op het aankoopbeleid (er zou te eenzijdig en te weinig kritisch worden verzameld en er waren unieke kansen gemist) en op de verhouding tussen Keeper (conservator) en Trustees (de Trustees misten deskundigheid maar beslisten niettemin over aankoop en restauratie, vaak zonder de Keeper zelfs maar te raadplegen). Het Engelse publiek, dat zich veel meer zorgen maakte over de gang van zaken bij de National Gallery dan het Nederlandse over het wel en wee van het Rijksmuseum, bleef verbetering eisen, terecht wat het beheer betrof en tot op zekere hoogte ook wat het aankoopbeleid aanging. Nadat ook Prins Albert bij de zaak was betrokken, benoemde het Lagerhuis in 1853 een 'Select Committee to inquire into the affairs of the Gallery'. Het onderzoek van deze commissie duurde van april tot juli en had tot gevolg, dat Sir Charles Eastlake tot directeur van het museum werd benoemd en dat er een reglement werd opgesteld, waarin zijn positie ten opzichte van de Trustees op bevredigende wijze was geregeld.

Begin mei 1853 ontving de Raad van Bestuur de tweede Engelse vragenlijst van het ministerie in Den Haag en binnen twee weken werden de antwoorden ingezonden (Bijlage 2)¹⁵. De gedrukte vragenlijst werd daarbij naar Den Haag geretourneerd; van de in het Nederlands gestelde antwoorden werd ditmaal geen kopie gehouden. Beide stukken, de Engelse vragenlijst en de Nederlandse antwoorden (het ministerie had een vertaling daarvan naar Londen gestuurd)

bevinden zich nu in het archief van het Ministerie van Buitenlandse Zaken in het Algemeen Rijksarchief¹⁶.

Noten

* Deel I (Bestuursvorm en personeel), II (De verbouwing van het Trippenhuys volgens de plannen van Abraham van der Hart), III (De plattegronden van 1823 en 1875 en een verworpen plan voor de bouw van een tuinzaal van 1854), IV (Kopiisten en fotografen) en V (Conserving en restauratie) verschenen in de jaargangen 29 (1981), pp. 79-100 en 136-162, 30 (1982), pp. 12-26 en 63-86 en 31 (1983), pp. 116-123 van dit tijdschrift.

¹ Rijksmuseumarchief (RMA), Copyboeken (CB) 30.5.1822.

² RMA, CB 18.10.1874.

³ RMA, CB 20.1.1845.

⁴ RMA, CB 15.3.1877.

⁵ RMA, CB 28.3.1881, 19.4.1881, 28.4.1882.

⁶ RMA, CB 17.10.1863, 16.1.1864, 19.12.1864, 31.8.1866, 26.5.1866, 16.6.1866.

⁷ Zie dit *Bulletin* 30 (1982), p. 16.

⁸ Karl Arndt, 'Chronos als Feind der Kunst; William Hogarth und die barocke Allegorie', *Nederlands Kunsthistorisch Jaarboek* 23 (1972), pp. 329-342.

⁹ RMA, CB 18.5.1843, 22.2.1844, 14.3.1844.

¹⁰ RMA, CB 23.3.1859, 9.4.1859, 23.5.1859. (J. W. Kaiser), *Beschrijving der schilderijen van het Rijksmuseum te Amsterdam*, Den Haag 1880, p. IX.

¹¹ De volgende gegevens zijn ontleend aan Ch. Holmes en C. H. Collins Baker, *The making of the National Gallery 1824-1924*, Londen 1924, pp. 1-30.

¹² RMA, CB 21.6.1850.

¹³ R. van Eijnden en A. van der Willigen, *Geschiedenis der vaderlandsche schilderkunst*, deel 4, Haarlem 1840, p. 304.

¹⁴ RMA, CB 8.1.1845.

¹⁵ RMA, CB 7.5.1853, 20.5.1853.

¹⁶ ARA, BuZa, nr. 2091 d.d. 23.4.1853, nr. 10 en nr. 2102 d.d. 15.8.1853, nr. 3. Dank ben ik verschuldigd aan drs. F. van Anrooij, die mij deze stukken verschafte.

BIJLAGE I

VRAGEN VAN HET ENGELSCH GOUVERNEMENT
BEANTWOORD DOOR DEN RAAD VAN BESTUUR
OVER 'S RIJKS MUSEUM TE AMSTERDAM.

1. *Is het Museum binnen of buiten de stad gelegen en in het eerste geval, in het midden derzelve of elders?
In het midden van de stad.*
2. *Welke brandstof gebruikt men over het algemeen in de nabijheid van het Museum?
Zulks hangt af van de willekeur der bewoners van de belendende gebouwen.*
3. *Uit welke grondstof bestaan de muuren en wel bepaaldelijk derzelve oppervlakte, die in onmiddelijke aanraking met de schilderijen is?
De steenen muuren zijn met doek bespijkerd en het laatste met papier beplakt.*
4. *Hoedanig luidt het reglement van toelating tot het Museum, hoeveel personen rekent men dat hetzelfde bezoeken en op welke tijden?
Op maandag, dinsdag en woensdag is het Museum te bezichtigen voor hen die zulks verzoeken; op Donderdag en Vrijdag staat het zelve voor een iegelijk open, in beide gevallen van 10 ure des morgens tot 3 uur des nademiddags. Men berekent het aantal bezoekers des zomers op 25 daags gedurende de 3 eerste en op 125 daags gedurende de 2 laatst vermelde dagen, doch des winters word het Museum veel minder druk bezocht.*
5. *Wordt er in de vertrekken gestookt, of welk stelsel van verwarming, lucht verversching en verlichting is er in gebruik?
De vereenigde zalen worden door zich daarin bevindende kagchels verwarmd; regstandige vensters die men naar willekeur kan openen of sluiten, laten versche lucht en licht in, even als in gewone vertrekken.*
6. *Hoe dikwerf moeten de schilderijen afgestoofd en schoongemaakt worden, en moet men daarbij in aanmerking nemen de vernis waarmede dezelve bestreken, of de grondstof waarop dezelve vervaardigd zijn?
Wanneer zulks noodzakelijk is, hetgeen door deskundigen wordt beoordeeld; de grondstof evenmin als de vernis doet daarbij iets af.*
- 7, 8 en 9. *Zijn er ook Oude en Hedendaagsche Schilderijen (en van welke grootte) met glas bedekt en in welken staat bevinden dezelve zich,*

vooral in tegenoverstelling aan de anderen?
8. *Zijn de zulken op Doek, Paneel of Metaal vervaardigd en moet men bij die verschillende grondstoffen ook verschillende soorten van glas in aanmerking nemen?* 9. *Is het gebruik van glas verschillend in derzelve gevolgen, gedurende den zomer en den winter, en bevinden zich de met glas bedekte schilderijen die meer dan anderen aan het zonlicht zijn blootgesteld of zich meer nabij de openingen bevinden die de versche lucht in de vertrekken toelaten, in beteren of slechteren staat, dan dezulken die niet van glas voorzien, doch overigens zoo geplaatst zijn?*
Slechts ééne enkele, op paneel van G. Dou (8 palm 5 duim bij 7 palm 3 duim) hetwelk wat meer gearsten is dan de andere schilderijen; overigens bespeurd men er nog des zomers noch des winters eenig bijzonder verschijnsel aan, want hoewel de schilderij kort bij een raam hangt, wordt het daar door schijnende zonlicht zorgvuldig door gordijnen afgesloten.

10. *Welke soort van stof of vuilnis bespeurd men op de beide zijden der glazen, als dezelve afgestoofd of schoongemaakt worden?
De Raad van bestuur over 's Rijks Museum vermeent ongehouden te zijn eene dergelijke vraag te beantwoorden.*

11. *Blijven schilderijen enz. onder glazen langer bewaard tegen bewasemen, verkleuren en barsten dan dezulken zonder glas?
Neen.*

12. *Hoe worden de glazen aangebragt, zoodanig dat ze van tijd tot tijd geopend worden, of met schroeven die de lucht geheel afsluiten, zijn de schilderijen in kasten gevat, of worden dezelve op eenige andere wijze van achteren tegen beschadiging bewaard?
Rondom de lijst van voormeld schilderij bevindt zich een houten rand of kast waaraan het glas zoodanig is aangebragt dat het zich gemakkelijk opent en sluit, van achteren is dezelve niet gedekt.*

13. *Welke soort van glas gebruikt men en waar wordt hetzelfde vervaardigd?
Spiegelglas, het welk in alle Nederlandsche fabrieken te bekomen is.*

14. *Welke is de gemiddelde afstand tusschen het glas en de schilderijen, werken onderscheidene afstanden verschillend op dezelve, en hoedanig is dan het verschil?
Bij voormelde schilderij is die afstand 7 duim, doch dezelve hangt af van de diepte der lijsten en doet niets ter zake.*

15. *Zijn er, behalve de onvermijdelijke terugkaatsing van het glas, waardoor de schilderijen minder goed kunnen beschouwd worden, ook andere bezwaren tegen deszelfs gebruik, waarop in bovengemelde vraagen niet gedoeld wordt? Neen, doch de Raad meent nog te moeten aanmerken, dat glazen over het algemeen voor de schilderijen onnoodig te achten zijn.*

ANTWOORD OP DE VRAGEN VAN HET BRITSCH GOVERNEMENT, GERIGT AAN HET BESTUUR VAN HET MUSEUM TE AMSTERDAM, VOOR ZOO VEEL AANGAAT HUNNE DIRECTIE OVER DE VERZAMELING SCHILDERIJEN OP HET PAVILJOEN BIJ HAARLEM

Op de 1 vraag. Buiten de stad, gelegen in een park de Haarlemmerhout genaamd.

2. *Voornamelijk hout en turf.*

3. *Steen met pleister overdekt; de schilderijen hangen voornamelijk aan een hekwerk van hout tegen de muuren geplaatst dus daarvan eenigsints verwijderd.*

4. *De verzameling is dagelijksch te zien van 10 tot 3 uren; men begroot het bezoek dagelijks gedurende de zes zomer maanden op 25 en des winters op 5 personen; hierbij zijn niet gerekend de kunstenaars die daar werkzaam zijn.*

5. *De zalen worden des winters niet verwarmd.*

6. *Het geen over dit artikel ten opzichte van het museum te Amsterdam gezegd is, heeft ook op deze verzameling betrekking, alleen bestaat er meer noodzakelijkheid van vernisschen omdat deze gallerij is te zamen gesteld uit schilderijen van lateren tijd en wel die van nog levende meesters.*

Van 7 tot en met 15. Er bevinden zich in bovengenoemde verzameling geene schilderstukken door glas gedekt zoo dat het antwoord op die vragen overbodig is; alleen moet worden aangemerkt dat het licht invalt door in de hoogte digt aan de zoldering geplaatste ramen die met gordijnen voorzien zijn om bij zonneschijn de invallende stralen te keeren.

BIJLAGE II

HEADS OF INQUIRY PROPOSED TO BE SUBMITTED WITH AS LITTLE DELAY AS POSSIBLE TO THE DIRECTORS OF THE GALLERIES OR MUSEUMS OF FINE ARTS IN ...

The Answers when obtained to be placed at the disposal of the Commons Committee on the National Gallery, &c., &c.

- [1] *Are the national collections of antiquity and fine art in ... united in a single building, or in buildings contiguous to each other? Or,*
- [2] *Are the different collections, or any portions of them, arranged in altogether separate edifices?*
- [3] *What are the precise definition and limits of the classes of objects exhibited or preserved in the galleries under the head of antiquity and fine art?*
- [4] *Does, for example, the pictorial department include painted vases, antique frescoes, or engravings and original drawings?*
- [5] *Does the department of ancient sculpture include coins, gems, and ancient inscriptions?*
- [6] *Does the establishment comprise a collection of casts of ancient sculptures, including architectural models?*
- [7] *Does it contain copies of paintings of value or interest not in the national collection?*
- [8] *Is there any space set apart for the purpose of exhibiting to the public valuable works of art that may be temporarily deposited in the galleries for that purpose, or for the convenience of the proprietors?*
- [9] *Are there different collections, whether in the same or separate buildings, under a single or separate directorship?*
- [10] *Is that directorship, whether united or*

ANTWOORD OP DE VRAGEN VAN HET COMMITTÉ VOOR DE NATIONNALE GALERIJ ENZ. DOOR DE RAAD VAN BESTUUR OVER 'S RIJKS MUSEUM EN VAN DE VERZAMELING MODERNE SCHILDERIJEN OP HET PAVILJOEN WELGELEGEN NABIJ HAARLEM

[RIJKSMUSEUM]

- [1-3] *In het gebouw van 's Rijks Museum te Amsterdam is vereenigd de Verzameling Schilderijen door oude meesters en het Kabinet geestste en gegraveerde prentkunst, van alle de bekende scholen.*
- [4] *Onder de afdeeling schilderkunst zijn niet begrepen gekouleurde vazen, antieke fresques, voorwerpen van beeldhouwkunst of Teekeningen.*
- [5] *Dit antwoord is mede geldende voor de munt of penning verzameling, gesteenten en oude opschriften.*
- [7] *Er bevinden zich geene kopijen van schilderijen in de verzameling waarvan de origineele aldaar voorhanden zijn. De helft van het gebouw waarin 's Rijks Museum te Amsterdam is geplaatst, wordt gebruikt door de Koninklijke Akademie van Wis- en Natuurkunde en bevindt zich mitsdien de bibliotheek van gemelde Akademie aldaar; dit ligchaam is geheel op zich zelve en heeft alleen gemeenschap met 's Rijks Museum door het gemengd bezit der groote benedenzaal, alwaar eenmaal in de maand eene vergadering dier Akademie plaats heeft.*
- [8-10] *Het bestuur over 's Rijks Museum en over de verzameling moderne Schilderijen op het Paviljoen nabij Haarlem is opgedragen aan een Raad van bestuur, bestaande uit drie tot vijf leden, waarvan een als President en een als Secretaris fungeert; aan den Raad van bestuur zijn de overige geemployeerden verantwoordelijk. De Leden van den Raad van bestuur bezitten gelijke magt en handelen bij meerderheid van stemmen; bij het overlijden of afreden van een hunner, dragen zij een nieuw lid aan den Koning*

separate, vested in a single superior officer or president, to whom the other officers employed in the establishment are subordinate and responsible? or is it vested in a board or committee of managers possessing coequal powers, and conducting business by votes of the majority of their body; and, if so, how is that committee composed? or, thirdly, does the directorship consist in a combination of these two modes?

[11] *Are those superior directors or managers paid, or are the services of any of them gratuitous?*

[12] *Is the immediate directorship or management of the several institutions, if united, or of each, if separate, subject to the controlling power of a minister of state? or is it in itself an independent department of administration, responsible to the Sovereign, but to no subordinate authority?*

[13] *Are there any printed or written documents relating to the constitution of this directorship, of which copies may be sent?*

[14] *Is the superintendence of other branches of administrative business, such as architectural improvements and repairs, hiring of servants, and other ordinary details of management and expenditure, vested in the same officer or board of officers, as the superintendence of the works of art contained in the galleries?*

[15] *How far is the special superintendence of different, but cognate branches of art or antiquity combined or separate?*

[16] *Are there, for example, special superintendents for each of the branches of pictures, engravings, and drawings; of Greek sculpture, Egyptian sculpture, coins, vases, &c. &c.? And if not, in what cases is the special superintendence of such branches combined?*

[17] *What is the practice followed in respect to cleaning and restoring pictures or sculptured monuments?*

[18] *In whom are vested the power and responsibility of ordering such cleaning and restoration, or of pointing out and superintending the mode*

voor; de overige geemployeerden worden mede op hunne voordragt door den Koning aangesteld (voor zoo verre dit betrekking op de ambtenaren heeft), de oppassers of bedienden stellen zij aan of ontslaan dezelve naar hun goedvinden.

[11] *De Raad van bestuur verleent zijne diensten geheel kosteloos.*

[12] *De Raad van bestuur is in dadelijke aanraking met den Minister van Binnenlandsche Zaken en onder de contrôle van zijn ministerie gesteld.*

[13] *Er bestaat eene Koninklijke dispositie waarbij de Raad van bestuur is aangesteld en waarin de reglementen zijn vervat.*

[14] *Bouwkundige verbeteringen of veranderingen zijn buiten het beheer van den Raad van bestuur en geschieden van Gouvernementswege; het in dienst stellen van bedienden en andere gewone zaken van beheer en uitgaven worden om van kracht te zijn door den Raad van bestuur verordend.*

[15-16] *Het toezigt van den Raad van bestuur is bepaaldelijk over de beide reeds genoemde verzamelingen en over geene verwante takken van kunsten of wetenschappen; aan 's Rijks Museum zijn geplaatst opzigters of Inspecteurs, belast met het toezigt, en is de eerste opzigter of Inspecteur meer bepaaldelijk de zorg voor het Prent Kabinet en aan den tweeden opzigter of Inspecteur de zorg voor de Schilderij-verzameling opgedragen en deeze laatste tevens voor het administratieve gedeelte aan den Secretaris van den Raad van bestuur toegevoegd; de dienst aan 's Rijks Museum is echter zoodanig geregeld dat de beide opzigters of Inspecteurs elkander voor de beide verzamelingen vervangen bij ziekte of absentie van een hunner.*

[17] *Met betrekking tot het schoonmaken en herstellen van schilderijen is de handelwijze geheel gewijzigd naar den toestand en de behoefte van de schilderijen.*

[18] *De Raad van bestuur verordent de schoonmaking of herstelling van de schilderijen; op hem rust de verantwoordelijkheid.*

and degree in which those operations should be executed?

[19] *Whether, and to what extent has the principle of historical and chronological arrangement, according to ages, epochs, and schools of art, been adopted in the collections?*

[20] *What are the funds at the disposal of the managers?*

[21] *How far do they consist of independent revenue accruing from endowments or bequests? How far of annual grants or advances from the ordinary revenues of the State?*

[22] *In what mode, and by what advice or authority, are effected those acquisitions of works of art which take place from time to time for the extension or maintenance of the collections?*

[23] *Do those acquisitions include the productions of contemporary art?*

[24] *Are agents employed, either by mission or correspondence, in foreign countries to effect such acquisitions?*

[25] *Is there any annual sum of money, and if so what sum, specially set apart for these objects?*

[26] *On how many days of the week, and during how many hours of each day, are the galleries open to the public?*

[27] *On what days are the galleries closed to the public, but open to artists?*

[28] *During what period or periods of the year are the galleries closed entirely, for the purpose of cleaning or repairs, or of vacation to officers?*

[19] *Daar 's Rijks Museum van Schilderijen voornamelijk zijnen roem aan stukken uit de Hollandsche school aldaar voorhanden verschuldigd is, zoo heeft men bij de plaatsing der schilderijen den welstand door de harmony van koloriet tot leidraad genomen en het beginsel van historische en chronologische rangschikking ter zijde gesteld. Het prent kabinet is gerangschikt naar de bekende scholen der verschillende Volkeren en voor zoo verre er autheuren bestaan welke dezelve naauwkeurig hebben beschreven zijn deze gevolgd; waar dezelve echter tot dus verre ontbreken, heeft men de eeuwen, tijdvakken en kunstscholen aangegeven.*

[20–25] *De Raad van bestuur heeft geene andere fondsen ter harer beschikking, dan die hem door het Ministerie van Binnenlandsche zaken telken halve jare worden toegewezen.*

[In de marge van de volgende alinea is geschreven verval] *De sedert de laatst verloopene jaren door het Ministerie van Binnenlandsche zaken voor jaarlijksche toelage aangewezen gelden bedragen Twee duizend Gulden; deeze gelden strekken tot betaling der bedienden, tot huishoudelijke uitgaven, onderhoud van brand materieel en aankoop van schilderijen en gravuren. Geene agenten als Correspondenten in vreemde landen worden gebezigt tot aankoop van kunst; diensvolgens is hiertoe geen jaarlijksche som gelds aangewezen.*

[26] *Des donderdags en vrijdags van des morgens tien tot des namiddags drie uren is de verzameling voor het publiek geopend.*

[27] *Des maandags, dinsdags en woensdags op de zelfde uren als boven is het Museum voor de kunstenaars opengesteld, voor zoo verre zij inboorlingen van Amsterdam zijn. [Doorgestreept is het vervolg van deze regel: aan die geenen elders woonachtig in het Rijk en aan Vreemdelingen is mede de toegang des Donderdags en Vrijdags toegestaan.].*

[28] *De zalen zijn nimmer op een bepaald tijdvak van 't jaar 't zij tot schoonmaken of herstelling gesloten. Er bestaat geene vakantie voor de geemployeerden.*

[29] *To what extent are copying of pictures, modelling casts of statues, or tracing of engravings, permitted in the galleries, and under what conditions or restrictions?*

[30] *Is there any printed copy of regulations or instructions as to the management of the collections or galleries, or as to the admission of the public? (If so, it would be desirable that a copy of these regulations be transmitted with the answer, &c.)*

[31] *Are there complete and accurate catalogues of the collection?*

[32] *Are those catalogues printed and circulated?*

Is there any person, native or foreign, now in England, who is competent to give full and accurate information to a Committee of the House of Commons on the several heads of inquiry above specified?

And if not, could any person so qualified be found at ... who would, for a reasonable remuneration on account of loss of time and travelling expenses, be willing to visit London for the purpose, during the ensuing months of May and June?

It would also be desirable that the person so accredited should be conversant with the architectural arrangement of the galleries, &c., with which he is connected, and with the other general details of their arrangement and internal economy, and should be provided with a rough plan of the building.

[29] *Op den Eersten en Vijftiende van iedere maand is de gelegenheid opengesteld tot aanmelding dier kunstbeoefenaren welke schilderijen of gravuren wenschen te kopieeren; zij wenden zich alsdan tot eene daartoe zitting houdende Commissie uit den Raad van bestuur met overlegging van bewijzen hunner bekwaamheid.*

[30] *Er bestaat geen gedrukt reglement betrekkelijk de toelating van het publiek.*

[31-32] *Van de Verzameling Schilderijen bestaat eene naar alphabetische orde gerangschikte, gedrukte notitie in de Nederlandsche en Fransche taal, verkrijgbaar gesteld aan het gebouw des Museums tegen eene betaling van Vijftig Cent. Van het prentkabinet bestaat een hoogstuitvoerig [doorgestreept: en alles omvattend] manuscript [doorgestreept: uitmakende eene verzameling van meerder dan twee Honderd in folio geschreven Catalogussen. Hier is bijgeschreven: bladzijden?].*

Er bevindt zich op dit oogenblik niemand in Engeland om de juiste en volledige inlichting aan het Comité, zoo als dit door hetzelfde verlangd wordt, te kunnen geven. Zeker zoude het mogelijk zijn iemand te vinden geschikt en genegen het Comité van inlichting en advies te dienen.

[PAVILJOEN WELGELEGEN]

[1-6] *In het gebouw Welgelegen zijn aan de verzameling van moderne schilderijen door Nederlandsche meesters toegevoegd eenige busten in marmer en beelden in gips of pleister. De verzameling schilderijen is geheel afgezonderd van de verdere vertrekken in dit gebouw; de vleugel is ingericht tot een geologisch kabinet onder afgescheiden beheer.*

[7] *Er bevinden zich geene kopijen van schilderijen in de verzameling waarvan de origineele aldaar voorhanden zijn.*

[8-10] *Aangaande het bestuur en deszelfs zamenstelling en werking zijn de antwoorden gegeven omtrent 's Rijks Museum eensluitend voor deze verzameling, daar één en hetzelfde bestuur deze beide verzamelingen beheert. Nogtans moet de Raad van bestuur, bij de behandeling van zaken, welke niet tot het gewoon dagelijksch beheer behooren, in gemeenschappelijk overleg treden met den Directeur van het Koninkl. Kabinet van Schilderijen te 's Gravenhage.*

[11] *Ook aan de Verzameling op het Paviljoen verleent de Raad van bestuur zijne diensten geheel kosteloos.*

[12-13] *Er bestaat eene Koninklijke dispositie waarbij de Raad van bestuur ook over deze verzameling is aangesteld en waarin de reglementen zijn vervat.*

[14] *Bouwkundige verbeteringen of veranderingen zijn buiten het beheer van den Raad van bestuur en geschieden van Gouvernementswege; het in dienst stellen of ontslaan van bedienden en andere gewoone zaken van beheer en uitgaven worden, om kracht van uitvoering of betaling te erlangen, door den Raad van bestuur verordend.*

[15-16] *Het oppertoevoorzigt bepaalt zich uitsluitend tot de verzameling schilderijen, marmeren busten en pleister beelden en tot geene verwante takken van kunsten of oudheden; over de verzameling is, ondergeschikt aan de Raad van bestuur, geplaatst een Opzigter of Inspecteur belast met het toezigt.*

[17-18] *De Raad van bestuur verordent de schoonmaking of herstelling van de schilderijen; op hem rust de verantwoordelijkheid. De wijze van schoonmaken en herstellen wijzigt zich naar de behoeften.*

[19] *Daar deze Verzameling verre is van een voltallig overzicht der moderne Nederlandsche school te kunnen aanbieden, zoo heeft men bij de plaatsing der schilderijen slechts de welstand tot leidraad genomen.*

[In de marge van de volgende alinea is geschreven verval].

[20] *De Raad van bestuur heeft geene andere fondsen tot zijne beschikking, dan die hem door het ministerie van Binnenlandsche Zaken telken halve jare worden toegewezen.*

[In de marge van de volgende alinea is geschreven verval].

[21] *De sedert de laatst verloopene jaren door het Ministerie van Binnenlandsche Zaken voor jaarlijksche toelage aangewezen gelden bedragen Vier Honderd Gulden; deze gelden strekken tot betaling van twee bedienden en voor huishoudelijke uitgaven.*

[In de marge van de volgende alinea is geschreven verval].

[22-25] *Sedert de laatste jaren zijn er geene voorwerpen van hedendaagsche Kunst aangekocht doordien daartoe genoegzame fondsen ontbraken.*

[26] *De Verzameling is ter bezigtiging voor het publiek opengesteld de gansche week, van des morgens tien tot des nademiddags vier uur.*

[27-29] *Voor kunstenaars is de verzameling de vier eerste dagen der week opengesteld van des morgens tien tot des nademiddags vier uur; zij wenden zich daartoe met hun verzoek tot den Opzigter en deze brengt hetzelfde aan den Raad van bestuur schriftelijk over, waarop later de toelating of weering wordt kenbaar gemaakt.*

[30] *Er bestaat geen gedrukt Reglement betrekkelijk de toelating van het publiek.*

[31-32] *Van de Verzameling bestaat eene naar alphabetische orde gerangschikte gedrukte notitie in de Nederduitsche en Fransche taal, verkrijgbaar gesteld aan het Museum tegen betaling van Vijftig Cent.*